

Yliopistofantasia 2010

Tuukka Tomperi

Aina toisinaan joku alma materissa herättää henkiin keskustelun yliopiston kehittämisestä, ikään kuin siitä voitaisiin vapaasti ja tuloksetkaasti yliopiston sisällä ja henkilökunnan toimesta puhua. Tiedättehän: "Millainen on unelmiesi yliopisto?" – ja muita latteuksia. Koska en ole kyynikko (edeltävä on ironiaa), jaan seuraavan kanssanne vaikka vain hivin vuoksi.

Konsepti tutkimusyhteisöstä, jota Suomi tarvitsee juuri nyt ja jonka Tampereen yliopisto voisi ottaa tarjotakseen, jos se edelleen haluaisi profiloitua johtavana yhteiskuntatieteellisten alojen yliopistona:

Yhteiskuntatutkimuksen ryhmä.

Koko: 4–8 virkasuhteista tutkijaa, professoritasoinen johtaja, ohjausryhmä.

Idea: Kykenisi tuottamaan tehokkaasti muutaman hengen tutkijaryhmien yhteistyössä kartoituksia ajankohtaisista teemoista. Hankkeiden kesto 3–6 kuukaudesta kahteen vuoteen. Useimmat tutkimukset olisivat kestoaltaan alle vuoden mittaisia – mutta hyvin määritettyyn tarpeeseen, tarkasti kohdennetuina aiheihin ja riittävin resurssein toteutettuna. Samaan aikaan olisi käynnissä 2–3 projektia, joissa kussakin 2–4 tutkijaa. Tutkimusten kohteet valikoitaisiin avoimessa yhteisessä keskustelussa ohjausryhmän ja tutkijoiden kesken, ajankohtaista keskustelua seuraten, yhteiskunnallisia muutoksia ennakoiden ja yliopiston johtoa kuullen. Ryhmällä olisi palkkaresurssinsa peruvoimavaroista, jolloin tutkimuksen "perusvoimavaroja" ei tarvitsisi lakkaamatta käyttää rahoituksen haalimiseen.

Ajatusta on helpoin luonnehtia toteamalla, mitä tällainen tutkimus ei olisi: ei yksittäisiä väitöstutkimuksia, ei ulkopuolisella rahoituksella toteutettavia ulkoamääräytyviä hajanaisia hankkeita, ei kansainvälistä tai Akatemian rahoitusta etsiviä laajoja "huippututkimuksena" markkinoituja projekteja, eikä opetusvastuisen henkilökunnan muun työnsä (opetus, hallinto) ohessa tekemää virkatutkimusta. Kuten voi huomata, noiden alueiden ulkopuolelle ei kovin paljon yliopistotutkimuksesta jää. Ja jos mukaan lisätään ajatus, että tässä ideoitua tutkimusta tehtäisiin muutaman virkatutkijan kiinteissä työryhmissä, jotka voisivat kulloinkin suunnata koko huomionsa yhteiseen tutkimusaiheeseen, ei löytyne enää juuri mitään sellaista tutkimusta, jota näin voisi luonnehtia, katsottiinpa mihin suomalaiseen yliopistoon tahansa. Jos hahmoteltu ajatus kuulostaa kriittisen yhteiskuntatutkimuksen instituutilta, sellainenkin tulkinta sallitaan – ja tyyssijan moiselle tarjoaisi luontevasti tietysti jo olemassa oleva Yhteiskuntatutkimuksen instituutti. Ehkäpä tällainen vapaan ydintutkimuksen osasto YTI:ssa olisi omiaan tuottamaan koko instituutille lisää virtaa ja kohottamaan sen profiilia.

Keskeisiä tutkimusalueita:

- vallankäyttö Suomessa: vallan resurssit, valtavarkostoituminen, poliittinen pääoma (kenellä sitä on, kuka vaikuttaa missä ja miten: komiteat, ohjausryhmät, lobbyt, hallinto- ym. neuvostot jne., jäsenyydet ja suhteet),

- budjetti- ja rahoitusanalyysit: mitä valtio- ja kuntabudjeteissa rahoitetaan, millä tavoin, millaisin muutoksina, millaisin perustein,

- yksittäisten poliittisten päätösten välittömät seuraukset ja pidempikestoiset heijastusvaikutukset (sekä valtio- että kuntatasolla),
- yhteiskunnallisten peruspalveluiden tilanne, saatavuus, laatu, rahoitus (esim. terveyden- ja mielenterveydenhuolto ja hoitopaikat, sosiaalipalvelut),
- lasten ja nuorten yhteiskunnallinen asema, perheiden olosuhteet, ulkoiset paineet ja sisäinen vuorovaikutus, sosialisatio,
- koulutusjärjestelmän muutosten lähi- ja pitkän aikavälin seuraukset,
- kansalaisten kokemukset gallup-tutkimuksia syvemmällä tasolla (haastattelut, väestösegmenttien kartoitukset, fenomenografiat, pienet interventiotutkimukset),
- media (joskaan tämän ei tarvitsisi olla keskeisellä sijalla, sillä jo varsin paljon osuvaa tutkimusta tehdään ansiokkaasti Journalismin tutkimusyksikössä).

Olisiko tämä kovin vastoin Tampereen yliopiston ihanteita ja tavoitteita? Ei pitäisi olla. Miettikääpä Kansalaiskorkeakoulusta alkavaa TaY:n historiaa, sen meriittejä, arvoja ja vahvuuksia, tai vaikka kansleri Jorma Sipilän puhetta TaY:n 80-vuotisjuhlinnassa: "Tampereen yliopisto on Suomi-yliopisto, jonka tutkimuskohteena laajemmin kuin millään muulla yliopistolla on suomalainen elämä ja yhteiskunta." (<http://www.uta.fi/esittely/historia/arvot.html>)

Vaikka kv. julkaiseminen ja julkaisujen painoarvot, kv. yhteishankkeet, kv. yliopistojen impaktivertailut sekä kansalliset suoriteluku- ja tehokkuusvertailut ja muut vastaavat ovat tietenkin ensisijaisesti huomion kohteina, en usko, että tällaisessa tutkimuskonseptissa olisi mitään hävittävää tai hävettävää. Sen tuottamasta tutkimuspanoksesta voisi päinvastoin tulla yksi yliopiston imagovoitoista. Tuloksia pitäisi vain saada tyylikkäästi ja terävästi niin politiikan toimijoiden, päätöksentekijöiden kuin julkisen keskustelun tietoon – juuri ja aivan erityisesti tavallisten kansalaisten tietoisuuteen. Koko konseptin pitäisi nimittäin tavalla tai toisella kiertyä kansalaisyhteiskunnan ympärille: miten akateeminen tutkimus voisi olla osa kansalaisyhteiskuntaa, käydä keskustelua sen piirissä, antaa panoksensa ja kiitoksensa veroneuroista, kantaa vastuunsa siitä, että on vapaiden kansalaisten yliopisto, vapaita kansalaisia varten. Tutkimustiedon karttumisen ohella päästäisiin kiinni yliopiston toisinaan mystiseltä tuntuvaan kolmanteen tehtävään, joka toteutuisi ainutlaatuisen merkittävällä ja tieteellisesti perustellulla tavalla.

Onnistuminen edellyttäisi tietenkin, etteivät tulokset jäisi makaamaan pienilevikkisiin laitosjulkaisuihin. Optimaalista olisi, että tuloksia julkaistaisiin yhteistyössä jonkin laadukkaan yhteiskuntatutkimukseen erikoistuneen ammattimaisen tiedekustantamon kanssa, sikäli kuin tutkijoilla olisi painavaa sanottavaa, taitoa sanoa, sekä käsitys siitä, kenelle sanottava suunnataan. Näillä eväillä voisi lanseerata jopa oman tunnetun julkaisusarjansa tiiviitä, pieniä niteitä raporteiksi ja keskustelunavaajiksi. Samalla tutkimusraportointiin liitettäisiin aina yliopiston omien sivujen alaisuuteen tuotetut kompaktit verkkoresurssit, jotka mahdollistaisivat tutkimuksen dokumentaation esittämisen tarkasti (esim. tilastoaineistot kokonaisuudessaan Yhteiskunnalliseen tietoarkistoon talletettuina), jatkokeskustelun areenan luomisen (blogi- tai foorumikeskustelut) ja aiheeseen liittyvien muiden tiedonlähteiden linkittämisen yleisön ja toimittajien saataville.

[Julkaistu Aikalainen-lehdessä 2008]